

УДК 026.6:929](477)

DOI 10.32461/2409-9805.4.2022.269775

Цитування:

Вернік О. Л., Вернік Ю. В. Український національний біографічний архів як інструмент і матеріал в етно-психологічному дослідженні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 17–24.

Vernik O., Vernik Yu. (2022). Ukrainian National Biographical Archive as a Tool and Material in Ethno-Psychological Research. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 17–24 [in Ukrainian].

Вернік Олексій Леонідович,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник відділу
формування біобібліографічних інформаційних
ресурсів Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
<https://orcid.org/0000-0003-0572-2005>
avernik@meta.ua

Вернік Юлія Вікторівна,
науковий співробітник відділу формування
біобібліографічних інформаційних ресурсів
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
<https://orcid.org/0000-0002-0783-5372>
julver@ukr.net

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ БІОГРАФІЧНИЙ АРХІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ І МАТЕРІАЛ В ЕТНОПСИХОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Мета роботи – на основі конкретного прикладного історико-психологічного дослідження продемонструвати можливість використання електронного «Українського національного біографічного архіву» (УНБА) у сфері гуманітарного знання. **Методологія дослідження** полягає в поєднанні загально-наукових методів аналізу теоретичного матеріалу та статистичних і порівняльних методів аналізу конкретних емпіричних даних, їх систематизація та узагальнення. **Наукова новизна** дослідження характеризується використанням інформаційних технологій, великих обсягів даних, методів статистичної обробки в традиційно гуманітарній сфері досліджень, якій притаманний переважно описовий підхід. **Висновки**. На прикладі запропонованого дослідження презентовано підхід, який дасть змогу істотно розширити можливість як конкретних біографічних розвідок, так і досліджень соціально-історичного, етнологічного, історико-психологічного спрямувань. Масштабні обсяги та детальна структурованість УНБА за її тематичним, хронологічним, гендерним розподілом дає можливість презентувати саму систему ядром наукової діяльності віртуальної історико-біографічної лабораторії. Аналогів цього підходу в Україні на сьогодні не існує через унікальність самого біографічного архіву (УНБА), у якому поєднано максимально широке охоплення національного біографічного матеріалу з його детальним структуруванням. Перспективою подальших розвідок в презентованому напрямі вбачаємо вивчення динаміки змінювання архетипних особливостей узагальненого образу українців у часовій перспективі, що включає в себе відповіді на питання: як співвідносилися сфери соціальної активності чоловіків і жінок у різні часові відрізки, масштабування яких можливе від століть до одного покоління, тобто 20–30 років; наскільки такі зміни є статистично значимими. Іншим цікавим напрямом вважаємо виявлення архетипних особливостей українців залежно від місць соціальної активності, народження тощо – так званих географічних рубрик.

Ключові слова: Український національний біографічний архів, персоналії, архетипи, тематичні рубрики, домени, статистика.

Vernik Oleksii,

Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher,
Institute of Biographical Research, Vernadsky National Library of Ukraine

Vernik Yuliia,

Research Associate, Institute of Biographical Research,
Vernadsky National Library of Ukraine

UKRAINIAN NATIONAL BIOGRAPHICAL ARCHIVE AS A TOOL AND MATERIAL IN ETHNO-PSYCHOLOGICAL RESEARCH

The purpose of the article is to demonstrate the possibilities of using the electronic "Ukrainian National Biographical Archive" (UNBA) in the field of humanitarian knowledge based on a specific applied historical and psychological study. The research methodology is a combination of general scientific methods of analysis of theoretical material and statistical and comparative methods of analysis of specific empirical data, their systematisation and generalisation. The scientific novelty of the research is characterised by the use of information technologies, large volumes of data, and methods of statistical processing in the traditionally humanitarian field of research, which is characterised by a predominantly descriptive approach. Conclusions. On the example of the proposed study, an approach is presented that will allow to significantly expand the possibilities of both specific biographical investigations and studies of socio-historical, ethnological, and historical-psychological directions. Large-scale volumes and detailed structuring of the biographical archive (UNBA) according to its thematic, chronological, and gender distribution allows presenting the system itself as the core of the scientific activity of the virtual historical and biographical laboratory. Analogues of this approach do not exist in Ukraine today due to the uniqueness of the biographical archive (UNBA) itself, which combines the widest possible coverage of national biographical material with its detailed structuring. As a perspective of further research in the presented direction, we see the study of the dynamics of changing the archetypal features of the generalised image of Ukrainians in the temporal perspective. This includes answers to the question: how were the spheres of social activity of men and women correlated in different periods, the scaling of which is possible from centuries to one generation, i.e. 20-30 years? How statistically significant are these changes? We consider another interesting direction to be the identification of archetypal characteristics of Ukrainians depending on the places of social activity, birth, etc. – the so-called geographical rubrics.

Keywords: *Ukrainian National Biographical Archive, personalities, archetypes, thematic headings, domains, statistics.*

Актуальність дослідження. У сьогоденних реаліях відбуваються тектонічні трансформаційні процеси в Україні та світі, які одночасно відображаються в інформаційно-технічній, соціальній і науково-гуманітарній сферах життя. Такі зміни створюють новий науковий і суспільний дискурс, що потребує якісного перегляду теоретико-методологічних та інструментальних підходів сучасної соціогуманітаристики. Він має містити в собі щонайменше два тісно пов'язаних між собою аспекти – відповідність національного дискурсу «мейнстріму» світової науки й, по-друге, дійсну інтеграцію в науково-дослідницькій діяльності інформаційно-технічної і соціогуманітарної сфер. Така інтеграція в міжнародному науковому полі відбувається в новітній галузі знання і практики – цифровій гуманітаристиці.

Аналіз досліджень і публікацій. В останнє десятиліття дослідження в напрямі поєднання / використання цифрових інформаційних технологій, великих даних, статистичного апарату й ресурсів біографічної інформації в історико-біографічних

дослідженнях різних країнах стає все більш поширеним. Зокрема, звертаємо увагу на дослідження К. Уоррена й ін. [1; 2], проєкт фінських дослідників WarSampo [5] й ін.

Мета роботи – на основі конкретного прикладного історико-психологічного дослідження продемонструвати можливості використання електронного «Українського національного біографічного архіву» (УНБА) у сфері гуманітарного знання.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні УНБА є унікальною системою збереження інформації про видатних представників української культури, що нараховує більше 88 000 персоналій (станом на жовтень 2022 року). Його унікальність полягає в поєднанні двох характеристик – максимально широке охоплення і досить детальне структурування. Саме такий синтез дає змогу отримувати, аналізувати й інтерпретувати кількісні статистичні дані, щоб виявити риси певного узагальненого образу особи – чоловіка чи жінки, тобто людини, яка жила в певну історичну епоху, займалася певною справою, була пов'язана з відповідними подіями,

місцевістю тощо – риси, які можуть бути віднесеними до архетипних.

Поняття про архетип, архетипний образ почало формуватися наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття одночасно в декількох галузях знання, насамперед у психології, літературознавстві, культурології. С. Кримський визначає архетип як «наскрізну символічну структуру культури, що асоціює певний тематичний матеріал свідомого та підсвідомого функціонування людських цінностей»¹. Це певна інваріантна структура культури, що в тому чи іншому варіанті втілення проходить через увесь масив історії культури. Один із засновників теорії архетипів К. Г. Юнг, розуміючи архетип як найстародавнішу та найзагальнішу форму уявлення людства [14, 106], виокремлює в ньому дві базові властивості – *динамічність*, тобто змінюваність змісту залежно від конкретних умов, і *всезагальність*, або притаманність будь-якій соціальній одиниці – індивідові, спільноті, історико-культурному пласту тощо, будь-якому продукту їхньої діяльності. Основу архетипу, на думку Юнга, становлять, по-перше, відображення постійно повторюваного досвіду людства й, по-друге, готовність індивіда знову й знову репродукувати ті самі або схожі міфічні уявлення.

Варто відзначити, що з 1950-х років відбулося переосмислення базових архетипів, з'явилася «архетипна психологія» [13], яка ґрунтувалася на запровадженні ідеї політеїзму, тобто можливості існування різних архетипних центрів, не тільки «самості» (за К. Г. Юнгом), а також відмови зведення усього многовиду жіночих образів лише до одного – образу Матері.

Одним з найбільш поширених і затребуваних у сучасній практиці є підхід К. Пірсона [7], у центрі якого – архетип «героя», притаманний будь-якій з відомих культур, будь-кому з людей. Основна ідея полягає в тому, що сам архетип має внутрішню логіку становлення і розвитку або «подорож героя» через зміну домінування того чи іншого архетипу. Науковиця виділила 12 базових архетипів (у початковій версії було шість, 1986), які проживає кожна людина у своєму становленні і які можна представити складовими компонентами соціально-психологічної структури спільноти, країни, нації. Один чи декілька з них можуть бути пов'язані з основою, тоді як інші можуть змінюватися із часом. Для кожного з архетипів виділяють базові цінності, моральну складову, притаманний спосіб життя, страхи та небезпеки тощо.

Сама К. Пірсон описує архетип як означення «будь-якого вічного персонажа, процесу, образу чи оповіді, що виявляються в усі часи й в усіх місцях у мистецтві, літературі, людських мріях і фантазіях, а також у людських витворах»². При цьому вона

спирається на думку К. Г. Юнга про те, що архетипів стільки, скільки існує типових життєвих ситуацій, а їх нескінченне повторення відобразило ці переживання в нашій психіці спочатку тільки у вигляді форм без змісту, які становлять лише можливість певного типу сприйняття та дії. Ця теза є однією з головних у нашій подальшій розвідці.

Так само важливим є підхід до архетипів українського науковця, одного з піонерів дослідження архетипів української культури С. Кримського [10]. Згідно з його поглядами, архетипи становлять свого роду «духовні матриці», у яких генеруються фундаментальні семіотичні образи культури відповідно до змістових запитів певних етапів її розвитку. Він, слідом за Гайдеггером, виділяє такі базові національні архетипи, як «дім» – символ святого докільця буття; «поле» – символ джерела існування, місця життя; «храм» – як символ святині. Вони притаманні різним націям. Разом із загальними науковець виокремлює і наскрізні структури української культури, серед яких: «світ як книга» («текст Бога»), «софійність», або «Божа мудрість», «українське поле» як особисто відвоюваний у стихії шматок власної землі, «земля» як материнський початок буття, «серце» як символ «внутрішньої людини» / «внутрішнього всесвіту» – основи моральності тощо.

Варто відзначити й деякі нещодавні дослідження вітчизняних науковців. Зокрема, у Л. Пономаренко виділено національні архетипи «трудівника», «кочівника», «вчителя», «жертви», «воїна» як такі, що мають суттєвий вплив на формування української ментальності, а через неї – на процеси інституціоналізації в Україні [8, 253]. М. Лакшина дослідила інформаційний простір як чинник трансформації архетипу національної держави в умовах глобалізації [11]. Також у сучасному національному науковому просторі презентовано значну кількість окремих літературознавчих, лінгвістичних і культурологічних досліджень, у яких більшою або меншою мірою автори звертаються до проблеми архетипу в етнонаціональному контексті.

Ідея дослідження. В УНБА презентовано біографічні дані більше 88 тисяч осіб різних історичних часів, пов'язаних власною життєдіяльністю з Україною. Розробники УНБА стверджують, що в процесі його формування до 2020 року були повністю опрацьовані майже всі вітчизняні енциклопедії, більша частина довідників та словників біографічного спрямування [15; 35].

Вважаємо, що така сукупність даних являє собою репрезентативну вибірку українців, і тому ми маємо можливість, використовуючи методи статистичної обробки даних, визначити усереднені показники щодо різних соціальних і демографічних характеристик, насамперед, у контексті поточного

дослідження, провідних сфер активності. Такі показники, представленості у сферах активності, можна інтерпретувати як прояви більшою чи меншою мірою провідних психічних функцій (за К. Г. Юнгом). Так, армія як провідна сфера життя, вочевидь, переважно асоціюється з архетипом «воїн», наука – з архетипом «мислитель» та ін., їх домінуючими цінностями, моральною складовою, способом життя тощо.

У результаті такого аналізу маємо отримати провідні особливості національного українського архетипу. Якщо ж при цьому виділити гендерні групи – то ще й порівняльні жіночі та чоловічі архетипові особливості.

Опис дослідження. На першому етапі аналізу ми стикнулися з проблемою недостатньої відповідності наявного в системі біографічного архіву (УНБА) довідника сфер діяльності умовам поточного дослідження. Вимоги до таких довідників щонайменше дві – повнота й однозначність представлених даних, тобто, по-перше, вони мають описувати увесь простір сфер соціальної активності й, по-друге, два різні записи мають описувати неперетинні сфери життєдіяльності. Як щодо першої, так і до другої складової виникли певні питання, вирішення яких сприяло покращенню організації самої інформаційної системи біографічного архіву (УНБА). Зокрема, неповнота була відображена в домені «Наука», представленому лише гуманітарними, природничими, економічними та соціальними науками. На момент створення УНБА (кінець 1990-х) такий поділ був загальноприйнятим і достатнім, проте за час, що минув, домен «Наука» став значно

більш диференційованим за рахунок, наприклад, правових, аграрних наук.

Ця проблема спонукала сформулювати й нове завдання щодо оптимізації структур біографічного архіву – реструктурування деяких довідників системи з лінійних до ієрархічних³. Першим кроком у цьому напрямі було виділення базових / корневих сфер. Для вирішення такого завдання (*другий етап*) ми використали інформацію щодо зафіксованих відомостей про дефініції персоналій. Із цією характеристикою пов'язаний відповідний довідник, проте його ведення і редагування (додавання нових дефініцій) було досить довільним, у результаті чого на теперішній момент у ньому нараховують 1 627 записів, тобто в ньому значно повніше було описано соціальні ролі, а тому й можливі сфери діяльності.

У результаті аналізу дефініцій виділено 18 базових сфер соціальної активності людини як підстав до занесення персоналій до УНБА (*табл. 1*). Зауважимо, що 0,52% від загальної кількості даних про дефініції ми не змогли віднести до жодної з виділених базових сфер. Серед них ті, що траплялися в базі даних не більше трьох разів, зокрема: «синоптик», «мудрець», «містик», «камергер», «коморник» й ін. Також виникли ускладнення з віднесенням до сфер діяльності деяких дефініцій «фахівця». Наприклад, не зовсім зрозуміло, фахівець у галузі електрозварювання має стосунок до промислової чи до наукової діяльності. Проте кількість не віднесених до тієї чи іншої дефініції була лише 0,52 %, і нею ми вирішили нехтувати як похибкою.

Таблиця 1

Базові домени й кількісний розподіл записів персоналій за ними

№	Домен	Кількість	Відсоток
1	Аристократія	218	0,1%
2	Бізнес	1619	0,8%
3	Виробництво	6906	3,6%
4	Військові	25585	13,4%
5	Держслужба	1508	0,8%
6	Мандри	255	0,1%
7	Медицина	8971	4,7%
8	Мистецтво	46455	24,2%
9	Наука	44640	23,3%
10	Освіта	16290	8,5%
11	Політика	6701	3,5%
12	Право	1867	1,0%
13	Релігія і церква	6535	3,4%
14	Сільське господарство	1337	0,7%
15	Сім'я	136	0,1%
16	Спорт	4643	2,4%
17	Суспільна діяльність	15752	8,2%
18	Управління	2300	1,2%
	<i>Разом</i>	192579	100,00%

У цьому переліку сфер діяльності з'явилося декілька доменів, відсутніх у попередньому списку. По-перше, це сфера, яку ми умовно назвали «Аристократія». До неї були віднесені персоналії, які згадані як дворянин, граф, барон й ін. По-друге, сфера з умовною назвою «Держслужба», до якої увійшли персоналії з дефініціями: міністр, урядовець, службовець, статський / таємний / титулярний / надвірний радник, гофмейстер й ін. По-третє, сфера «Мандрі», до якої зараховані особи, відомі насамперед через власні переміщення, як-то: мандрівники, мореплавці, перші поселенці. Нарешті, сфера «Сім'я» стосувалася осіб, які згадані саме за цією ознакою: донька, дружина видатного діяча культури, мати-героїня тощо. Відзначимо, що домену «Армія» було надано більш сучасну назву – «Військо».

На *третьому етапі* проаналізовано кількісний розподіл персоналії за виділеними сферами діяльності. З наведеної таблиці можна бачити, що істотно домінуючими в переліку доменів є дві майже рівнозначні сфери життя – «Мистецтво» (24,2%) і «Наука» (23,4%), що засвідчує: найбільшу цінність в українському суспільстві становлять саме ці дві сфери. На третьому за важливістю місці – сфера участі в силових структурах, так чи інакше

пов'язаних з веденням активних воєнних дій, спрямованих передусім на захист власної держави чи завоювання інших – домен «Військові» (13,4%). Четверту й п'яту за значимістю позицію поділяють сфери «Суспільна діяльність» (8,5%) та «Освіта» (8%). Наступний блок склався із чотирьох доменів, кожен з яких презентує близько 4% загальної вибірки. Це – «Медицина» (4,4%), «Релігія і церква» (3,9%), «Виробництво» (3,8%) і «Політика» (3,7%). Кожен з інших доменів склав менше 2%, а їх загальний залишок становив менше 10% (7,3%).

Надалі ми вирішили уточнити отримані результати щодо гендерних відмінностей, тому проаналізували розподіл вказаних сфер діяльності окремо в чоловіків і жінок. По-перше, відзначимо наявний помітний дисбаланс у кількісному співвідношенні: за сферами діяльності в чоловіків 165 955 записів, тоді як у жінок – лише 25 146 (або 87% проти 13%). При цьому 25 тисяч записів – теж досить істотний статистичний масив, який можемо використовувати для узагальнень. Водночас, як було вказано, така розбіжність в останні десятиліття має стійку тенденцію до зменшення.

На *рис. 1* представлено порівняльну діаграму розподілів доменів діяльності персоналії відповідно до статі.

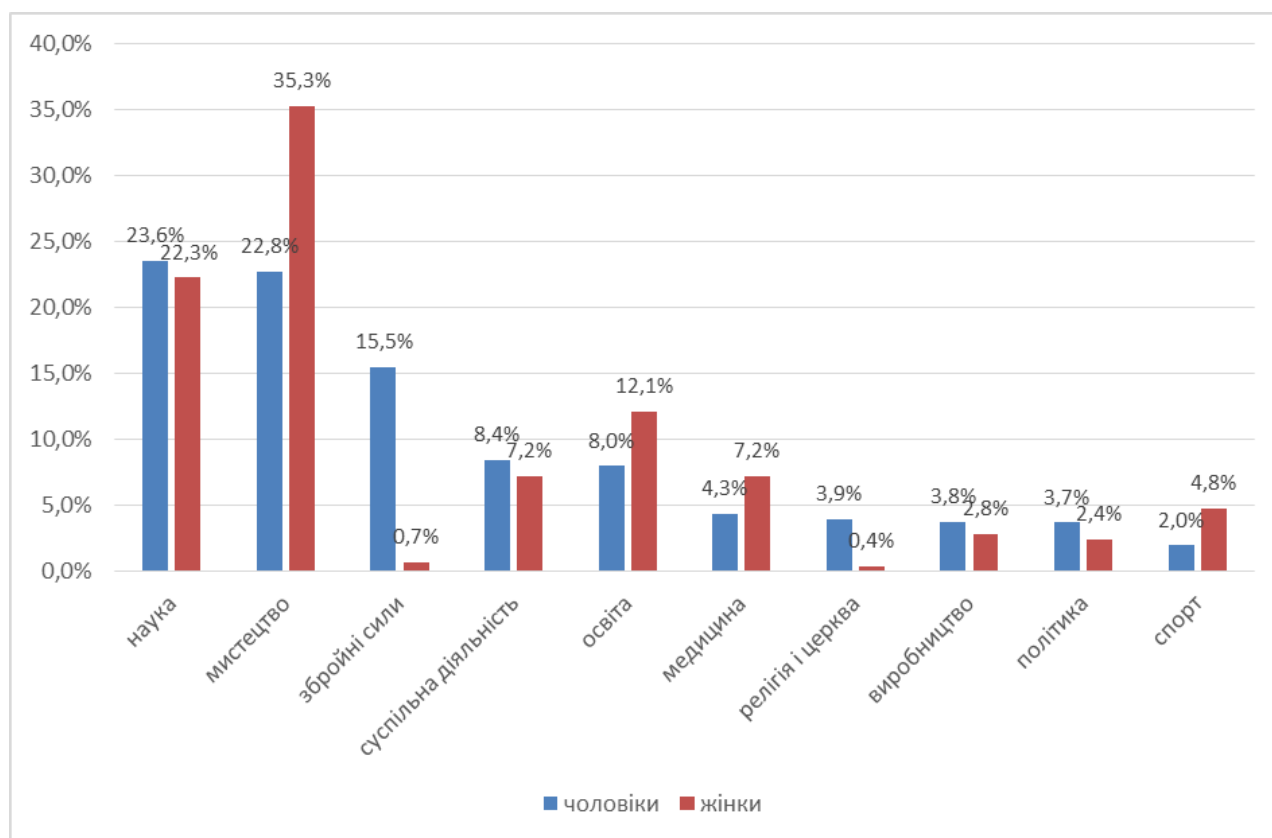

Рис. 1. Гістограма відсоткового розподілу доменів у базі даних УНБА за статевою ознакою

З отриманих результатів можна бачити істотні відмінності між уявленнями про узагальнений образ української жінки й українського чоловіка, що може бути сформований на основі даних біографічного архіву (УНБА). За критерієм статистичної значимості χ^2 ми отримали значущість відмінностей на рівні 0,001, яку можна інтерпретувати як дуже істотну. Тож узагальнені чоловічий і жіночий образи в УНБА виявилися досить різними. Якщо в чоловіків домінують дві майже рівнозначні між собою сфери діяльності, то в жінок вона єдина – мистецтво, яке займає більше третини всієї вибірки персоналій (35%) та є більш ніж у півтора рази більшою за наступну сферу – науку (22%). Третє місце в жінок посідає сфера освіти (12%), яка в чоловіків виявилася лише на п'ятому місці (8%). Четверте й п'яте за значимістю місце в жінок майже однакове, та займають їх суспільна діяльність і медицина (по 7%). Остання в чоловіків взагалі є майже удвічі менш значимою (4%) і посідає лише шосте місце. З іншого боку, відзначимо й домен «Військо», який у жінок майже не представлений (менше одного відсотка), у чоловіків посідає третє місце (15%). Потужність кожного з решти доменів й у першому, й у другому випадку становила менше 5%. Отже, узагальнений образ чоловіка і жінки за домінуючими доменами можна представити *табл. 2*.

Таблиця 2

Узагальнений образ чоловіка і жінки за домінуючими доменами

Чоловік в УНБА		Жінка в УНБА	
		Мистецтво (35%)	
Наука (24%)	Мистецтво (23%)	Наука (22%)	
	Військові (15%)	Освіта (12%)	
Суспільна діяльність (8%)		Суспільна діяльність (7%)	Медицина (7%)

Ризики та зауваження. В отриманих результатах варто звернути увагу на декілька моментів. По-перше, наш масив даних персоналій ґрунтується на офіційних друкованих джерелах, виданих у попередні роки, зокрема й за часів СРСР, критерії відбору до яких істотно різняться та подекуди є неоднозначними. Вочевидь, у поточних умовах переведення друкованих видань в електронний вигляд, з одного боку, і масове поширення біографічної інформації через платформи Web-2 (наприклад вікіпедія) без урахування критеріїв соціальної та культурної значущості – з іншої, робить актуалізацію бази даних персоналій УНБА в наявній технології значно менш ефективною. Тому постає

питання про їх модифікацію, зміну.

По-друге, у масиві даних персоналій біографічного архіву (УНБА) за вказаних вище причин поки далеко недостатньо відображені значимі особи, діяльність яких припала на останні десятиріччя, у які відбувалися тектонічні історичні зсуви й трансформації в розвитку нашої країни. Тож зміни, що відбуваються в узагальнених образах українця та українки, у поточних даних майже не відображено.

По-третє, виділені домени являють собою універсальні для певної історичної епохи сфери соціальної активності людини. Тому специфіка представників того чи іншого етносу має полягати саме в дольовому розподілі відповідних сфер і, тим самим, домінуванні / цінності чи, навпаки, підпорядкованості / другорядності тих чи інших функцій / соціокультурних типів. Можна очікувати, що в інших культурах у різний історичний час структура розподілу доменів буде іншою.

По-четверте, існують й інші способи виділення сфер життєвої активності людини. Вочевидь, в інших способах класифікації будуть і дещо інші результати. Ми запропонували тільки один з таких способів, що відповідає критеріям повноти й однозначності. Водночас такі класифікатори можуть мати не лінійну, але ієрархічну (залежну) будову. Зокрема, домен «Наука» включає до себе щонайменше гуманітарні, природничі, технічні, соціономічні напрями, які передбачають різні домінуючі психічні, психологічні й соціальні функції, різні функціональні місця, тобто різні архетипні особливості. Так само, як до домену «Мистецтво» входять і композитори, і виконавці, тобто ті, що мають в основі різні архетипи. Тому представлені результати дослідження ми вважаємо лише першим наближенням.

Перспективи подальших досліджень. Наступною перспективою подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо вивчення динаміки змінювання архетипних особливостей узагальненого образу українців у часовій перспективі: як співвідносилися сфери діяльності в різні часові відрізки, масштабування яких можливе від століть до одного покоління, тобто 20–30 років; наскільки такі зміни є статистично значимими. Іншим цікавим напрямом вважаємо виявлення архетипних особливостей українців залежно від місць соціальної активності, можливо, народження, так званих географічних рубрик.

Наукова новизна дослідження характеризується використанням інформаційних технологій, великих обсягів даних, методів статистичної обробки в традиційно гуманітарній сфері досліджень, якій притаманний переважно описовий підхід.

Висновки. На прикладі запропонованого дослідження презентовано підхід, який дасть змогу істотно розширити можливості як конкретних біографічних розвідок, так і досліджень соціально-історичного, етнологічного, історико-психологічного спрямувань. Масштабні обсяги й детальна структурованість УНБА за її тематичним, хронологічним, гендерним розподілом дає

можливість презентувати саму систему як ядро наукової діяльності віртуальної історико-біографічної лабораторії. Аналогів такого підходу в Україні на сьогодні не існує у зв'язку з унікальністю самого біографічного архіву (УНБА), у якому максимально широко охоплено національний біографічний матеріал з його детальним структуруванням.

Примітки

¹ Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=44787

² <https://www.carolspearson.com/about/about-archetypes-c-g-jung-and-depth-psychology>

³ Ідеться, окрім довідника сфер діяльності, ще й про довідник географічних місць. Але тут маємо окреме завдання на перспективу, і воно на теперішньому етапі не пов'язане з метою нашого дослідження.

Список використаних джерел

1. Langmead Alison, Otis Jessica M., Warren Christopher N. Towards Interoperable Network Ontologies for the Digital Humanities. *International Journal of Humanities and Arts Computing*. 2016. Vol. 10. Iss. 1. Pp. 22–35. DOI: <https://doi.org/10.3366/ijhac.2016.0157>.
2. Warren Christopher, Shore Daniel, Otis Jessica, Wang Lawrence, Finegold Mike, Shalizi Cosma Six degrees of Francis Bacon: A statistical method for reconstructing large historical social networks. *Digital Humanities Quarterly*. 2016. № 10(3).
3. Gardiner Eileen, Musto Ronald G. *The Digital Humanities: A Primer for Students and Scholars*. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. 288 p.
4. Карпа М. І. Archetypic bases of mass political consciousness: public and management aspects. *Публічне урядування*. 2020. №1 (21). С. 107–120.
5. Koho M., Ikkala E., Hyvönen E. Reassembling the Lives of Finnish Prisoners of the Second World War on the Semantic Web. In *Proceedings of the Third Conference on Biographical Data in a Digital World, BD 2019*. 2022. Pp. 31–39. (CEUR Workshop Proceedings; vol. 3152). DOI: http://ceur-ws.org/Vol3152/BD2019_paper_5.pdf
6. Mayes C. Reflecting on the Archetypes of Teaching. *Teaching Education*. 1999. №10(2). Pp. 3–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/1047621990100202>.
7. Pearson Carol S. *The Hero Within: Six Archetypes We Live By*. New York : Harper & Row, 1986.
8. Ponomarenko L. V. Mentality of Ukrainian society and its impact on modern processes of institutionalization (archetypal approach). *Публічне урядування*. 2020. №1 (21). С. 252–263.
9. Fokkens A., Braake S., Sluijter R., Arthur P., Wandl-Vogt E. ed. By. How to be remembered: People and concepts intertwined. *Biographical Data in a Digital World 2017: Proceedings of the Second Conference on Biographical Data in a Digital World 2017*. Linz, Austria, November 6–7, 2017. CEUR Workshop Proceedings. 2018. Vol. 2119. Pp. 27–32. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2119/paper5.pdf> (дата звернення: 18.10.2022).
10. Кримський С. Б. Архетипи української культури. Феномен української культури: методологічні засади осмислення. Київ : Фенікс, 1996. С. 91–112.
11. Лакшина М. Інформаційний простір як чинник трансформації архетипу національної держави в умовах глобалізації. *Держава та суспільство*. 2013. Вип. 33. С. 235–244.
12. Міщенко М. М. Українські національні архетипи: від колективного несвідомого до усвідомленої національної ідентичності (до актуальності методології архетипічного аналізу). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Філософія. Філософські перипетії*. Вип. 1130. 2014. С. 90–94.
13. Hillman James. *Archetypal Psychology: Uniform Edition*. 2004. Vol. 1. Spring, 224 p.
14. Юнг К.-Г. Психологія несвідомого. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 404 с.
15. Яценко О. М., Вернік О. Л., Вернік Ю. В. Український національний біографічний архів (2000–2020): трансформація змісту ресурсу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 2. С. 32–41.

References

1. Langmead, A., Otis, J. M., Warren, C. N. (2016). Towards Interoperable Network Ontologies for the Digital Humanities. *International Journal of Humanities and Arts Computing*, 10, 1, 22–35. DOI: <https://doi.org/10.3366/ijhac.2016.0157> [in English].
2. Warren, Ch., Shore, D., Otis, J., Wang, L., Finegold, M., Shalizi, C. (2016). Six degrees of Francis Bacon: A statistical method for reconstructing large historical social networks. *Digital Humanities Quarterly*, 10(3) [in English].
3. Gardiner Eileen, Musto Ronald G. (2015). *The Digital Humanities: A Primer for Students and Scholars*, Cambridge: Cambridge University Press, 288 [in English].
4. Karpa, M. I. (2020). Archetypic bases of mass political consciousness: public and management aspects. *Publichne uriaduvannia*, 1(21), 107–120 [in Ukrainian].
5. Koho, M., Ikkala, E., Hyvönen, E. (2022). Reassembling the Lives of Finnish Prisoners of the Second World War on the Semantic Web. In *Proceedings of the Third Conference on Biographical Data in a Digital World, BD 2019*, 31–39. (CEUR Workshop Proceedings; 3152). DOI: http://ceur-ws.org/Vol3152/BD2019_paper_5.pdf [in English].
6. Mayes, C. (1999). Reflecting on the Archetypes of Teaching. *Teaching Education*, 10(2), 3–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/1047621990100202> [in English].
7. Pearson, C. S. (1986). *The Hero Within: Six Archetypes We Live By*. New York: Haper & Row [in English].
8. Ponomarenko, L. (2020). Mentality of Ukrainian society and its impact on modern processes of institutionalization (archetypal approach). *Publichne uriaduvannia*, 1 (21), 252–263 [in Ukrainian].
9. Fokkens, A., Braake, S., Sluijter, R., Arthur, P., Wandl-Vogt E. ed. By. (2018). How to be remembered: People and concepts intertwined. In *Biographical Data in a Digital World 2017: Proceedings of the Second Conference on Biographical Data in a Digital World 2017*. Linz, Austria, November 6–7, 2017. CEUR Workshop Proceedings, 2119, 27–32. Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-2119/paper5.pdf> [in English].
10. Krymskyi, S. (1996). *Arkhetypy ukrainskoi kultury. Fenomen ukrainskoi kultury: metodolohichni zasady osmyslennia*. Kyiv: Feniks, 91–112 [in Ukrainian].
11. Lakshyna, M. (2013). Informatsiinyi prostir yak chynnyk transformatsii arkhetypu natsionalnoi derzhavy v umovakh hlobalizatsii. *Derzhava ta suspilstvo*, 33, 235–244 [in Ukrainian].
12. Mishchenko, M. (2014). Ukrainski natsionalni arkhetypy: vid kolektyvnoho nesvidomoho do usvidomlenoi natsionalnoi identychnosti (do aktualnosti metodolohii arkhetypichnoho analizu). *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Filosofiia. Filosofski perypetii*, 1130, 90–94 [in Ukrainian].
13. Hillman, J. (2004). *Archetypal Psychology: Uniform Edition*, 1, 224 [in English].
14. Yunh, K.-H. (2022). *Psikhohiia nesvidomoho*. Tsentri navchalnoi literatury, 404 [in Ukrainian].
15. Yatsenko, O., Vernik, O., Vernik, Yu. (2021). Ukrainian national biography archive (2000–2020): transformation of content. *Library science. Record Studies. Informology*, 2, 32–41 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 06.10.2022
Отримано після доопрацювання 08.11.2022
Прийнято до друку 16.11.2022*